

The Point of No Return: The Prohibition of Returning to Metzrayim חודש ניסן, תשע"ה

1) שמות (בשלח) – פרק יד, פסוק יג

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם, אֵל תִּירְאוּ הַתִּיַצְבוּ וַיֵּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ד' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם: כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לָרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם.

2) רמב"ן (שם)

כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד - על דעת רבותינו היא מצות לא תעשה לדורות (מכילתא כאן). ואם כן יאמר הכתוב אל תיראו, התיצבו במקומכם וראו את ישועת ה' שיושיע אתכם היום מידם ואל תשובו לעבודתם, כי מצרים אשר ראיתם אותם היום, הקב"ה מצוה אתכם עוד שלא תוסיפו ברצונכם לראותם מעתה ועד עולם. ותהיה מצוה מפי משה לישראל, ולא הוזכרה למעלה. וכן ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד (דברים יז טז), שהיא מצוה באמת, לא הבטחה.

3) דברים (שופטים) – פרק יז, פסוק טז

רַק לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים, וְלֹא יֵשֵׁב אֶת הָעָם מִצְרִימָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס; וְד' אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד.

4) דברים (כי תבוא) – פרק כח, פסוק סח

וְהִשִּׁיבָד ד' מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת, בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לָךְ לֹא תִסִּיף עוֹד לָרְאֹתָהּ; וְהִתְמַכְרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קָנָה.

5) ויקרא (אחרי מות) – פרק יח, פסוקים א-ה

וַיְדַבֵּר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. ב. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: אֲנִי ד' אֱלֹקֵיכֶם. ג. כַּמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ; וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֲתָכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ, וּבַחֲקֻתֵיהֶם לֹא תֵלְכוּ. ד. אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ, לְלַכֵּת בָּהֶם: אֲנִי ד' אֱלֹקֵיכֶם. ה. וְשִׁמְרֶתֶם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם: אֲנִי ד'.

6) רמב"ם – ספר המצות, לא תעשה מו

והמצוה המ"ו היא שהזהירנו משכון בארץ מצרים לעולם כדי שלא נלמד כפירתם ושלא נלך בדרכיהם המגונים אצל התורה. והוא אמרו יתעלה (שופטים יז) "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד". וכבר נכפלה האזהרה בזה שלש פעמים. אמרו (מכילתא בשלח ירוש' סוכה רפ"ד) בשלשה מקומות הזהיר הקב"ה את ישראל שלא לשוב למצרים, ובשלשה חזרו, ובשלשה נענשו. אמנם השלשה מקומות - אחד מהם אשר זכרנוהו. והשני אמרו יתעלה (ס"פ תבוא) "בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה". והשלישי אמרו (בשלח יד) אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם". ואע"פ שהנראה מן הדברים שהוא ספור, באה הקבלה שהוא אזהרה.

וכבר התבאר בגמר סוכה (נא ב) כי אלכסנדריה היא גם כן מכלל העיירות האסורות לשכון בהם. ומים אלכסנדריה ימדד חתכה אורך ארבע מאות פרסה ורוחב ארבע מאות פרסה והיא כלל ארץ מצרים האסורה לשבת בה. אבל מותר ללכת בה על צד הסחורה או לעבור לארץ אחרת. ובביאור אמרו בירושלמי (ס"פ חלק) לישיבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ:

7) ספר יראים סימן שט [דפוס ישן - שג]

לא תוסיפו לשוב בדרך. צוה הבורא שלא ישובו ישראל במצרים דכתיב בפי שופטים "וה' אמר לכם לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד" אע"ג דאמרינן בברכות פרק תפלת השחר [כ"ח א'] שהתירו יהודה גר העמוני לבוא בקהל מטעם שבא סנחריב ובלבל את העולם כולו וגם מצריים נתבלבלו כדתניא בתוספתא דקדושין אמר לו [ר"ע] למנימין גר המצרי טעית כבר בא סנחריב ובלבל את כל העולם ולא מצריים במקומם הם יושבים, **אין להתיר מטעם זה לשוב שהרי דרך מצרים נאסר ולא במצרים הדבר תלוי** ועוד לא קיי"ל כר"ע דאמר מצרים נתבלבל אלא כר"ג ור' יהושע [דנחלקו] עלה במסכת ידים דתניא התם א"ל רבן גמליאל אף גר מצרי יהא מותר א"ל ר' יהושע למצריים נתן להם הכתוב קצבה דכתיב מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפוצו שם וישבו על אדמתם ואמרינן בסוכה פ' החליל [נ"א ב'] על אנשי אלכסנדריא מ"ט [איענשו] משום דעברו אהאי קרא דכתיב לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד וההוא לאחר בלבלו של סנחריב הוה וראיתי ושמעתי כמה בני אדם טובים שהלכו למצרים ונפלאתי על מה סמכו ויש לומר מדכתיב בדרך הזה שלא אסר הכתוב אלא לשוב מארץ ישראל למצרים אבל בשאר ארצות מותר וסמך לדבר שהלך דניאל מבבל לאלכסנדריא של מצרים כדאמרינן בחלק [צ"ג א'] ודניאל להיכן אזל אמר ר' יוחנן שהלך להביא חזירים מאלכסנדריא של מצרים והא תניא תודוס הרופא אומר אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים אא"כ חותכין האם שלה בשביל שלא תלד זוטרי אייתי בלא דעתייהו.

8) ברכות דף ט:

"וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם" (שמות יב, לו) א"ר אמי מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן ור"ל אמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים.

9) רש"י (שם)

כמצודה שאין בה דגן - דרך צידי עופות לזרוק דגן תחת מצודות כדי שיבאו עופות ונלכדין וכשאין בה דגן אין עוף פונה אליה כך ריקנו המצרים מכל ממונם. וינצלו כתרגומו ורוקיננו.

10) מסכת סוכה דף נא:

תניא רבי יהודה אומר מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל אמרו כמין בסילקי גדולה היתה סטיו לפנים מסטיו פעמים שהיו בה (ששים רבוא על ששים רבוא) כפלים כיוצאי מצרים והיו בה ע"א קתדראות של זהב כנגד ע"א של סנהדרי גדולה כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד רבוא ככרי זהב ובימה של עץ באמצעיתה וחזן הכנסת עומד עליה והסודרין בידו וכיון שהגיע לענות אמן הלה מניף בסודר וכל העם עונים אמן ולא היו יושבין מעורבין אלא זהבין בפני עצמן וכספין בפני עצמן ונפחין בפני עצמן וטרסיים בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן וכשעני נכנס שם היה מכיר בעלי אומנתו ונפנה לשם ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו אמר אביי וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן. **מ"ט איענשו? משום דעברי אהאי קרא (דברים יז, טז) לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד ואינהו הדור אתו.**

11) מסכת יבמות דף עו:

תניא א"ר יהודה מנימין גר מצרי היה לי חבר מתלמידי ר"ע אמר אני מצרי ראשון ונשאתי מצרית ראשונה אשיא לבני מצרית שניה כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל

12) תוספות (שם)

מנימין גר מצרי כו'. וא"ת ולמה לא היה מותר לבא בקהל והלא אין מצריים במקומן שכבר עלה סנחריב ובלבל כל העולם ומטעם זה התיר ר' יהושע את יהודה גר העמוני במסי ידים (פ"ד מ"ד) ומייתי לה בפרק תפלת השחר (ברכות דף כח). שאמר לו ר' יהושע מותר אתה שכבר עלה כו' ובסוטה (דף ט. ושם) פ"י בקונטרס דתניא בתוספתא שאמר לו ר' עקיבא מנימין טעית שכבר

עלה סנחריב ובלבל כל העולם ובה"ג תירץ דמצרים שבו למקומן דנתן להם הכתוב קצבה כדכתיב (יחזקאל כט) מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן הגוים אשר נפוצו שם

13) הגהות מיימוניות על הרמב"ם – הלכות מלכים, פרק ה, הלכה ז (אות ב)

ויש תימה על קהילות השוכנים שם וגם רבינו המחבר עצמו הלך לגור שם וליכא למימר שטעמו מפני שבא סנחריב ובלבל את העולם כדתניא בתוספתא דקידושין שאמר לו ר' עקיבא למנימן גר המצרי שהרי בפרק החליל (דף נ"א) אמרינן ואלכסנדריאה מ"ט איענוש משום דעברי אהאי קרא לא תוסיפו לשוב וגם בתוספתא דמס' ידים אמרינן למצרים נתן הכתוב קצבה שנאמר מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפוצו שמה וגוי' על ארץ מכורתם ואין לנו טעם להתיר אם לא נפרש כפירוש רא"ם שפירש לא תוסיפו לא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר ע"כ מס"ה :

14) רמב"ם – הלכות מלכים פרק ה, הלכה ז-ח

ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים מן הים הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר הכל אסור להתישב בה בשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים שנאמר לא תוסיפין לשוב בדרך הזה עוד לא תוסיף עוד לראותה לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם ואלכסנדריאה בכלל האיסור. מותר לחזור לארץ מצרים ג לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה, שבעת הכניסה מותר הוא, ואם יחשב לישב ולהשתקע שם אין בו מעשה, ויראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין, שהיא מותרת, ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים, או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות, שנאמר כמעשה ארץ מצרים.

15) רדב"ז על הרמב"ם – הלכות מלכים, פרק ה, הלכה ז (אות ב)

ומותר לשכון בכל העולם וכו'. וא"ת על מה סמכו לשכון במצרים. ויש מי שכתב שלא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר ע"כ. ואין זה טעם מספיק דהא קרא דלא תשוב בדרך הזה עוד ניחא אבל הנך קראי דכתיב לא תוסיפו לראותם עוד מאי איכא למימר. ויש ליתן טעם שלא אסרה תורה אלא לירד לגור שם ולהשתקע כדאיתא בירושלמי לשיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכיבוש הארץ וכל היורדים תחלה לא ירדו להשתקע אלא לסחורה ואע"ג דאח"כ נשתקעו אין כאן לאו אלא איסורא בעלמא ומפני טורח הטלטול ומיעוט ריוח המזונות בשאר המקומות לא חששו לאיסור זה וכן משמע מתחלת לשון רבינו שכתב אסור להתישב בה אלא שמסוף הלשון משמע דאיכא איסור לאו שכתב ואין לוקין על לאו זה וכו' משום שאין בו מעשה ואפשר שהראשונים היו מפרשים כאשר כתבתי. וא"ת תיקשי לרבינו שהרי נשתקע במצרים. וי"ל דאנוס היה על פי המלכות שהיה רופא למלך ולשרים, וגם אני נתישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה וקבעתי שם ישיבה וכי האי גוונא מותר ושוב באתי לירושלים :